

прийняття Закону України «Про адміністративні послуги» та Адміністративно-процедурного кодексу України, а також внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів.

Отже, з огляду на вищезазначене, можемо визначити адміністративну послугу у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку як ре-

зультат публічно-владної діяльності органу публічної влади (Міністерства транспорту та зв'язку), що відповідно до закону забезпечує юридичне оформлення умов реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів за їх заявою (видача дозволів (ліцензій), сертифікатів, посвідчень тощо).

Список використаної літератури

1. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : закон України від 6 верес. 2005 р. № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – Ст. 483.
2. Тимчасовий порядок надання адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2009 р. № 737 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 54. – Ст. 1871.
3. Про оподаткування прибутку підприємств : закон України від 22 трав. 1997 р. № 283/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 27. – Ст. 181.
4. Александров В. Т. Услуги системы государственного управления / В. Т. Александров, В. О. Гусев // Актуальные проблемы государственного управления. – 2003. – Вып. 3 (18). – С. 208–213.
5. Коліушко І. Управлінські послуги – новий інститут адміністративного права / І. Коліушко, В. Тимошук // Право України. – 2001. – № 5. – С. 30–34.
6. Адміністративна процедура та адміністративні послуги : зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт.-уклад. В. П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
7. Пахомова І. До адміністративно-правової реформи / І. Пахомов // Право України. – 2004. – № 3. – С. 22–25.

Надійшла до редколегії 22.11.2010

ТЕР-СТЕПАНЯН Е. В. АДМИНИСТРАТИВНЫЕ УСЛУГИ В СФЕРЕ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЙ И ПОЧТОВОЙ СВЯЗИ: ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ

Исследовано понятие «административная услуга» с целью определения перечня административных услуг в сфере телекоммуникаций и почтовой связи и их основных признаков.

TER-STEPANIAN O. ADMINISTRATIVE SERVICES IN THE FIELD OF TELECOMMUNICATION AND POSTAL CONNECTION: CONCEPT AND ESSENCE

The concept «administrative service» with the purpose of determination of the list of administrative services in the field of telecommunication and postal connection and directly basic signs is researched.

УДК 342.95

Д. В. РАДЬКО,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ

Уточнено термінологію з досліджуваних питань. Розмежовано адміністративні та інші правовідносини, що виникають у діяльності фінансових компаній. Визначено місце адміністративних правовідносин.

Проблеми розмежування адміністративних та інших правовідносин, що виникають у діяльності фінансових компаній, на нашу думку, слід розглядати з позиції системного підходу відповідно до напрямів їх діяльності. Безпосередньо діяльність фінансових установ була предметом наукових пошуків таких вітчизняних учених, як О. Дорош, В. Корнеєв, С. Науменкова, С. Міщенко, М. Савлук, І. Школьник тощо;

зарубіжних: Г. Габбарга, К. Джалана, Х. Джонсона, П. Роуза, Д. Фрезера, У. Шарпа тощо. Особливості функціонування фінансових компаній досліджувались у працях А. Криклія, С. Северчука, В. Шелудько, В. Ходаківської, З. Ватаманюка. У свою чергу, проблематика адміністративно-правових відносин завжди перебувала в центрі уваги таких науковців, як В. Авер'янов, Ю. Битяк, Л. Коваль, В. Колпаков,

О. Кузьменко, Є. Курінний, О. Харитонova тощо. Однак у наукових дослідженнях поки що відсутній системний аналіз розмежування адміністративних та інших правовідносин, що виникають у діяльності фінансових компаній.

Метою даної статті є аналіз системи правовідносин, у яких безпосередньо беруть участь фінансові компанії, визначення в їх системі місця адміністративних правовідносин. Для досягнення цієї мети планується вирішити такі завдання: уточнити термінологію з досліджуваних питань, розмежувати адміністративні та інші правовідносини, що виникають у діяльності фінансових компаній, визначити місце адміністративних правовідносин.

Під час аналізу діяльності фінансових компаній України науковці пропонують ужити таких ключових заходів [1, с. 53–54]: ліквідувати правові перешкоди для розвитку фондового ринку з урахуванням інтересів його учасників; всебічно та глибоко проаналізувати причини і наслідки світової фінансової кризи, зокрема щодо ефективності існуючої системи державного регулювання; створити сприятливі передумови для підвищення платоспроможного попиту на українські цінні папери; забезпечити необхідні організаційно-правові умови для ефективної діяльності незалежних рейтингових агентств; завершити побудову розвиненої та прозорої централізованої депозитарної системи; створити законодавчі умови для появи центральної депозитарію та розбудови центральної розрахунково-клірингової палати; підвищити рівень концентрації торгівлі на організованому ринку цінних паперів; впровадити сучасні стандарти торгівлі цінними паперами та строковими контрактами; інституційно зміцнити організований ринок цінних паперів України шляхом розвитку об'єктів його інфраструктури; впровадити єдині стандарти діяльності на фондових біржах; створити та запровадити систему державного моніторингу та контролю за додержанням вимог законодавства при здійсненні операцій з торгівлі цінними паперами на фондових біржах у режимі реального часу; підвищити капіталізацію та ліквідність ринків емісійних цінних паперів; забезпечити організацію розміщення та обігу державних цінних паперів і облігацій місцевих позик, а також заохочувати обіг емісійних боргових та іпотечних цінних паперів на фондових біржах; удосконалити порядок формування іпотечного покриття та діяльності управителя іпотечним покриттям з метою стимулювання розвитку ринку іпотечних облігацій; імплементувати в українське законодавство європейські

стандарти функціонування регульованих ринків цінних паперів; забезпечити ефективну систему захисту законних інтересів інвесторів шляхом підвищення інформаційної прозорості ринку та запровадження компенсаційних механізмів відповідно до вимог законодавства ЄС [1, с. 54]. Для виконання окреслених науковцями завдань необхідно створити належні правові та організаційні умови діяльності фінансових компаній шляхом удосконалення системи правовідносин, які виникають під час їх діяльності.

У теорії права під правовідносинами прийнято розуміти «стосунки, в яких суб'єкти права виступають контрагентами в процесі виконання ними вимог нормативних приписів і набуття певних прав й обов'язків (покупець – продавець, позивач – відповідач). Через правовідносини реалізуються норми права, які встановлюють права та обов'язки людини, що можуть бути формально визначені (в статтях законів, підзаконних нормативно-правових актах та приписах), або ж не мати необхідних формальних ознак (природні права людини). Держава захищає усі правовідносини, які мають місце в суспільстві ...» [2, с. 333–334]; «рубіжна ланка, в якій право змикається (скріплюється) з об'єктом свого регулювання, той вузол, у який правові явища складним чином сплітаються з елементами соціальної сфери. Владні правові приписи «перетоплюються» в правовідносинах у соціально значущу, суспільно корисну поведінку людей» [3, с. 4].

Розглянемо проблему розмежування адміністративних та інших правовідносин, що виникають під час функціонування фінансових компаній за етапами та напрямками їх діяльності.

Першим етапом, який передуює виникненню правосуб'єктності фінансових компаній, є їх утворення та реєстрація. Процедура створення будь-якої фінансової установи передбачає наступні етапи: державну реєстрацію юридичної особи в державного реєстратора; внесення інформації про юридичну особу до Державного реєстру фінансових установ для набуття нею статусу фінансової установи; отримання відповідної ліцензії (у всіх випадках, коли законодавством передбачена необхідність отримання ліцензії для здійснення певних видів діяльності). Аналіз положень загальних та спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність фінансових компаній, дає підстави стверджувати, що загальний порядок створення, отримання статусу фінансової компанії та ліцензій на певні види фінансової діяльності врегульовано саме нормами адміністративного права. Адже адміністративні правовідносини –

це в основному управлінські відносини, які регламентовані нормами адміністративного права, їх адміністративно-правова форма [4, с. 33].

Проте вже під час утворення фінансової компанії виникають не лише адміністративні правовідносини, а й цивільні. Так, одним із важливих етапів утворення фінансової компанії є розроблення установчих документів; зокрема у статуті (установчому договорі) закріплюється діяльність із надання фінансових послуг, яку планує здійснювати фінансова установа, відомості про розмір і порядок утворення статутного капіталу, місцезнаходження фінансової компанії, за яким вона буде здійснювати свою діяльність. Тобто фінансові установи повинні мати у власності або на правах оренди приміщення за своїм місцезнаходженням, яке вказане в їх статутних документах. Питання права власності на приміщення або ж порядок укладення договору оренди регламентуються нормами цивільного права, а, отже, мова йде про виникнення цивільних правовідносин. Стаття 1 Цивільного кодексу України [5] визначає, що цивільними правовідносинами є особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Відповідно до цивільного законодавства договір оренди повинен містити такі умови: опис самого об'єкта оренди (приміщення) із зазначенням його основних характеристик, його вартість з урахуванням індексації, розмір орендної плати з урахуванням індексації, порядок використання амортизаційних відрахувань, відновлення орендованого приміщення та умови його повернення. Якщо вести мову про розмежування цивільних та адміністративних правовідносин на даному етапі діяльності фінансової компанії, то на першому плані є адміністративні правовідносини, адже Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України звертає увагу на наявність у договорі умов, що передбачають обов'язки сторін щодо забезпечення пожежної безпеки орендованого майна, а також наявність схеми із чітким визначенням меж орендованого приміщення. Тобто до договору оренди, який укладається відповідно до норм цивільного права, встановлено додаткові вимоги згідно з нормами адміністративного права. Таке співвідношення адміністративних та цивільних правовідносин існує і під час технічного забезпечення фінансових компаній. Для реєстрації та подальшої діяльності фінансової установи обов'язковою є наявність технічного забезпечення (комп'ютерної техніки, від-

повідного програмного забезпечення), необхідного для надання фінансових послуг клієнтам та забезпечення належного, своєчасного обліку фінансово-господарських операцій і подання звітності. При цьому для деяких установ, наприклад страхових компаній, адміністраторів недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок тощо, Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України встановлені особливі, більш жорсткі, вимоги до програмного забезпечення та спеціального технічного обладнання.

Наступним важливим етапом, що передуює початку діяльності будь-якої фінансової компанії, є підбір персоналу та його працевлаштування у фінансовій компанії. Загальновизнаним є те, що працевлаштування всіх працівників в Україні відбувається відповідно до Кодексу законів про працю України, який регулює трудові й тісно пов'язані з ними правовідносини. Трудові правовідносини – це двосторонні відносини працівника з власником або створюваним ним підприємством щодо виконання за винагороду роботи за обумовленою спеціальністю, кваліфікацією або посадою з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку [6, с. 163]; це врегульовані нормами трудового права суспільні відносини, що виникають у результаті укладення трудового договору (власне трудові), а також відносини з приводу встановлення умов праці на підприємствах, навчання й перекваліфікації за місцем праці та відносини, пов'язані з наглядом і контролем за додержанням трудового законодавства, вирішенням трудових спорів та працевлаштуванням громадян [7, с. 123]. Однак трудові правовідносини у фінансових компаніях теж знаходяться під впливом норм адміністративного права. Наприклад, керівник та головний бухгалтер фінансової установи повинні відповідати вимогам Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України стосовно рівня освіти, досвіду роботи та ділової репутації. Окрім того, вони зобов'язані пройти курси підвищення кваліфікації з відповідного напрямку діяльності фінансової установи за типовою програмою, затвердженою Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, та скласти іспит на право здійснювати подібну діяльність. Межа між трудовим та адміністративним правом лежить у площині між різним становищем державних службовців в трудовому процесі та їх становищем у зовнішній сфері [8, с. 123].

Безпосередньо фінансово-господарська діяльність здійснюється відповідно до норм

господарського, фінансового та банківського права. Згідно з Господарським кодексом України, який відповідно до Конституції України закріплює правові основи господарської діяльності (господарювання) та має на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищити ефективність суспільного виробництва, його соціальну спрямованість, утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами, під господарською діяльністю слід розуміти діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, що спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

У тому ж Кодексі закріплено, що господарська діяльність, яка здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. При цьому господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності. Організаційно-господарськими відносинами є відносини, що виникають між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Внутрішньогосподарськими є відносини, що виникають між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами.

Щодо розмежування відносин у сфері господарювання з іншими видами відносин, то не є предметом регулювання Господарського кодексу такі види правовідносин: майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України; земельні, гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного і тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря; трудові відносини; фінансові відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів; адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом,

наділим господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання. Тобто в Кодексі закріплено, що в процесі діяльності фінансової компанії, кінцевою метою якої є отримання прибутку, мова може йти про господарські правовідносини, цивільно-правові правовідносини, трудові правовідносини та адміністративні правовідносини. При цьому слід відмітити, що всі ці правовідносини виникають або окремо на кожному етапі діяльності фінансової компанії, або ж у комплексі та в тісній взаємодії.

У процесі діяльності фінансові компанії під час взаємодії з державними органами, такими, як Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, податкова адміністрація, органи внутрішніх справ, пенсійний фонд тощо, виникають, знов-таки, адміністративні правовідносини. Адміністративні правовідносини – це суспільні відносини в сфері державного управління, учасники яких виступають носіями прав та обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права [9, с. 174].

Фінансові компанії, вступаючи у міжнародні відносини з компаніями інших держав, користуються нормами не лише українського, а й міжнародного законодавства. Отже, під час співпраці з іноземними фінансовими компаніями виникають міжнародні правовідносини. Міжнародні правовідносини – це правовий зв'язок між конкретними особами, здатними брати участь у міждержавних відносинах, що виникають з конкретних правоздатностей та обов'язків даних осіб, які відповідають одне одному, і виникають у результаті настання юридичного факту [10, с. 71]. Багато правознавців-міжнародників (Ф. Мартенес, Л. Шаланд, Р. Філімор) вважали, що об'єктами міжнародного права і міжнародних правовідносин є все, що належить до галузі міжнародних відносин. Найбільшого розвитку ця точка зору досягнула у Ф. Мартеніса, який вважав, що держава, вступаючи в певні міжнародні правовідносини, підкорюється дії неприкладних життєвих потреб, тому міжнародні договори у своїх нормах відображають потреби життєвих відносин. Життєві відносини утворюють об'єкт і визначають зміст договорів і міжнародного права в цілому [11]. Для найбільш ефективного розвитку будь-якої фінансової компанії на сучасному етапі розвитку економічної ситуації в державі є необхідним вихід на міжнародний рівень, тому не викликає сумніву існування системи міжнародних правовідносин у діяльності фінансових компаній.

У разі вчинення правопорушення в діяльності фінансової компанії залежно від його тяжкості можуть виникати адміністративні, цивільні, господарські і навіть кримінальні правовідносини. Відповідно до ст. 44 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» посадові особи, які порушують законодавство про здійснення діяльності з надання фінансових послуг, несуть кримінальну відповідальність, установлену законом. Отже, в діяльності фінансових компаній слід виокремити й кримінальні правовідносини, тобто фактичні відносини, що виникають між особою, яка наділена кримінальною правосуб'єктністю і вчинила суспільно небезпечне діяння, та державою з приводу порушення цією особою норм-заборон, передбачених Особливою частиною Кримінального кодексу, і зафіксовані компетентним дер-

жавним органом – судом у формі обвинувального вироку [12, с. 144].

Таким чином, як бачимо, діяльність фінансових компаній врегульована усією сукупністю норм права, і чільне місце серед них належить саме нормам адміністративного права, адже саме за допомогою цих норм закріплено загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, порядок здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг. Безпосередньо нормами адміністративного права визначено правові основи для захисту інтересів споживачів фінансових послуг, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України.

Список використаної літератури

1. Полетаєв О. О. Проблеми і напрями удосконалення функціонування фінансового посередництва на ринку цінних паперів / О. О. Полетаєв // Наукові праці : наук.-метод. журнал. – Т. 133. – Вип. 120. Економіка. – 2010. – С. 51–55.
2. Загальна теорія держави і права / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
3. Протасов В. Н. Правоотношение как система / В. Н. Протасов. – М. : Юрид. лит., 1991. – 144 с.
4. Алехин А. П. Административное право России : учебник / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий. – М. : Зерцало-М, 2005. – 712 с.
5. Цивільний кодекс України // Голос України. – 2003. – 12 берез. – № 45–46.
6. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник / В. І. Прокопенко. – Х. : Консум, 1998. – 480 с.
7. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудового права : монографія / П. Д. Филипенко. – Л. : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 1999. – 214 с.
8. Пашерстник А. Е. К вопросу о советской государственной службе / А. Е. Пашерстник // Вопросы советского административного права. – М. : АН СССР, 1949. – С. 118–131.
9. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М. А. Бояринцева. – К., 2005. – 206 с.
10. Черниченко С. В. Теория международного права : в 2 т. Т. 1. Современные теоретические проблемы / С. В. Черниченко. – М. : НИМП, 1999. – 336 с.
11. Погорілко В. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види / В. Погорілко, В. Федоренко // Право України. – 2004. – № 2. – С. 9–16.
12. Аверин А. В. Правоотношения и судебная практика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. В. Аверин. – Саратов, 1994. – 212 с.

Надійшла до редколегії 24.11.2010

РАДЬКО Д. В. ПРОБЛЕМЫ РАЗГРАНИЧЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ И ДРУГИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ, КОТОРЫЕ ВОЗНИКАЮТ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФИНАНСОВЫХ КОМПАНИЙ

Уточнена терминология по исследуемому вопросу. Разграничены административные и другие правоотношения, которые возникают в деятельности финансовых компаний. Определено место административных правоотношений.

RADKO D. THE PROBLEMS OF DIFFERENTIATION OF ADMINISTRATIVE AND OTHER LEGAL RELATIONSHIPS WHICH ARISE IN THE ACTIVITY OF FINANCIAL COMPANIES

The terminology on probed questions is specified. Administrative and other legal relationships which arise in activity of financial companies are differentiated. The place of administrative legal relationships is determined.